

Charkovský proces (1943)

 [uk.wikipedia.org/wiki/Харківський_процес_\(1943\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Харківський_процес_(1943))

Charkovský proces s německými válečnými zločinci byl proces konaný ve dnech 15. – 18. prosince 1943 v Charkově proti 3 nacistickým vojákům a jednomu místnímu kolaborantovi , kteří se během své okupace podíleli na válečných zločinech na území Charkova a Charkovské oblasti . Nebyl to první ukázkový proces s válečnými zločinci během sovětsko-německé války, ale první ve vztahu k německým vojákům. Dříve, ve dnech 14. až 17. července 1943, proběhl Krasnodarský proces se sovětskými kolaboranty , kteří se podíleli na válečných zločinech na území Krasnodaru a Krasnodarského území .

Slyšení v charkovském procesu začalo 15. prosince 1943 u vojenského soudu 4. ukrajinského frontu . Obžalovaní byli:

- kapitán Wilhelm Landheld,
- SS Untersturmführer Hans Ritz,
- vrchní desátník německé tajné polní policie Reinhard Retzlaw
- spolupracovník, řidič " dushogabky ." M.P. Bulanov.

Všichni čtyři byli obviněni z hromadného ničení místních obyvatel. Dne 18. prosince 1943 byli všichni obvinění shledáni vinnými ze spáchání zločinů uvedených v první části výnosu prezidia Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 19. dubna 1943 a odsouzeni k trestu smrti oběšením. Následující den za přítomnosti více než 40 000 obyvatel Charkova byli zločinci oběšeni na Blagovishchensky marketu , kde okupanti předtím sami prováděli hromadné popravy.

Některé materiály z prvních sovětských tribunálů proti německým válečným zločincům a jejich komplicům byly předloženy jako důkazy u norimberského tribunálu. Charkovský proces vytvořil právní precedens , který byl později potvrzen Norimberským tribunálem: "Příkaz nezavazuje odpovědnosti za genocidu."

Moderní historici pohlížejí na proces jako na typický sovětský předváděcí proces , kde byl rozsudek podpořen „požadavkem veřejnosti“, ale zároveň sehrál pozitivní roli při vytváření precedentu nevyhnutelnosti trestu pro nacistické zločince – oba ty, kteří vydali trestní příkazy a osoby, které je provedly.

Pozadí

První den okupace Charkova:
oběšen na balkonech Sumské ulice
. 25. října 1941

Německá okupace Charkova trvala od 24. do 25. října 1941 s přestávkami až do dne konečného osvobození města — 23. srpna 1943. Mnoho badatelů uvádí, že v době okupace počet obyvatel Charkova (který spolu s uprchlíky dosáhl 1,5 milionu) převyšoval populaci Kyjeva, takže byl počtem obyvatel největší mezi městy SSSR okupovanými Německem [1]. Mimo jiné zvláštní brutalitu okupantů při zacházení s válečnými zajatci a civilním obyvatelstvem určoval místní vládní systém organizovaný nacisty v Charkově. Na rozdíl od jiných dobytých ukrajinských měst, zejména Kyjeva, kde byla moc přenesena na civilní orgány, působily v Charkově poblíž fronty speciální orgány vojenské správy. Historie nacistické nadvlády v dobytém městě je dokladem selhání verze o tzv. „čistém“ Wehrmachtu, jehož vojáci se podle některých prohlášení účastnili pouze bojů, ale údajně nebyli zapojeni do zločinů proti civilní obyvatelstvo (na rozdíl od SS a SD Einsatzkommandos) [2].

Pamětní cedule u vchodu do
pamětního komplexu " Drobytskyi
Yar "

V předvečer dobytí Charkova vydal velitel 55. armádního sboru generál Ervin Firov rozkaz o pravidlech chování německých vojáků vůči civilnímu obyvatelstvu, v němž bylo uvedeno, že extrémní tvrdost v zacházení s místním obyvatelstvem je "nezbytné a povinné." Již v prvních dnech okupace bylo na balkonech domů a telegrafních sloupech podél centrálních ulic města oběšeno 116 měšťanů .

Teror a represe německých úřadů vůči obyvatelům Charkova byly namířeny především proti určitým skupinám obyvatelstva (Židům , členům komunistické strany , Cikánům , duševně nemocným, invalidům atd.). Mnoho lidí bylo zabito v důsledku politika braní rukojmích jako míra zastrašování Sovětský underground [4]. V prosinci 1941 začali být Židé vyháněni na okraj města, do kasáren továren na traktory a obráběcí stroje , které nebyly vhodné pro velký počet lidí. Ve vytvořeném ghettu byli Židé vyhladověni, podezřelí ze sebemenšího porušení režimu byli okamžitě zastřeleni. Na konci prosince bylo

obyvatelstvo ghetta násilně odvečeno do Drobytského Jaru , kde byli všichni zastřeleni ^[5] . V lednu 1942 bylo vyraženo dalších 12 000 až 15 000 charkovských Židů. Od téhož měsíce začali okupanti používat k zabíjení lidí speciální vůz s uzavřenou karoserií - plynový vůz , lidově přezdíváný "dushgobku". Do takového nákladáku se svezlo až 50 lidí, kteří později zemřeli v agónii na otravu oxidem uhelnatým nebo výfukovými plyny. Sovětská strana obžaloby informovala o masových faktech používání Gaswagonu během Norimberského procesu ^[6] . Mezi místa masových vražd a pohřbů v Charkově patří: Drobytskyj Jar, Lisopark , zajatecké tábory ve věznici Kholodnohorsk a oblast KhTZ (zničené židovské ghetto), vesnice Saltivske (místo popravy pacientů Saburovy dači), klinický areál krajské nemocnice na Svatý. Trinkler (místo, kde bylo zaživa upáleno několik stovek raněných), nádvoří hotelu „International“ (místo střelby rukojmích) atd. ^{[7],[8]}

Problematika potrestání pachatelů válečných zločinů byla zvažována již od počátku druhé světové války, kdy vešel ve známost rozsah těchto zločinů. V lednu 1942 podepsalo 26 států, které přijaly název „OSN“ ^[9] , během První washingtonské konference deklaraci , ve které se zavázaly společně bojovat za svobodu a nezávislost všech národů, za dodržování lidských práv a spravedlnost . Prohlášení o nevyhnutelnosti potrestání za spáchání válečných zločinů opakovaně zaznívala vládami spojeneckých zemí v protihitlerovské koalici , obsažená v různých prohlášeních, poznámkách a společných prohlášeních . Zvláštní roli v poválečném systému sehrála Moskevská deklarace přijatá 30. října 1943 na základě výsledků moskevské konference při jednání ministrů zahraničí spojeneckých zemí v protihitlerovské koalici. Upravovala vztahy stran v závěrečné fázi druhé světové války a bezprostředně po jejím skončení. Podle „Deklarace čtyř mocností v otázce obecné bezpečnosti“ dosáhly vlády SSSR, USA a Velké Británie konsensu o potřebě bezpodmínečné kapitulace Německa a zastavení nepřátelských akcí ze strany jeho satelitních zemí. Důležitým závěrem konference bylo přijetí rozhodnutí o úplném odzbrojení německých jednotek a také o procesu s německými válečnými zločinci. V „Prohlášení o odpovědnosti hitlerovců za spáchaná zvěrstva“ bylo uvedeno, že se na základě spolehlivých zdrojů dozvědělo o „zvěrstvech, vraždách a chladnokrevných masových popravách prováděných hitlerovskými ozbrojenými silami v mnoha okupovaných zemích“. jimi." V důsledku toho se spojenci rozhodli ^[11] :

„V době udělení příměří jakékoli vládě, která může být v Německu ustavena, tito němečtí důstojníci a vojáci a členové nacistické strany, kteří byli odpovědní za výše uvedená zvěrstva, vraždy a popravy nebo se jich dobrovolně účastnili, budou být posláni do zemí, kde byly spáchány jejich ohavnosti, aby mohli být souzeni a potrestáni podle zákonů těch osvobozených zemí a svobodných vlád, které tam budou zřízeny.“

Dekretem prezidia Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 2. listopadu 1942 byla zřízena Mimořádná státní komise (SSC) ke zřízení a vyšetřování zločinů německo-fašistických útočníků a jejich kompliců a škod, které způsobili občanům, JZD. , veřejné organizace, státní podniky a instituce SSSR. V republikách a krajích byly vytvořeny příslušné místní komise. Do začátku roku 1944 tak vzniklo 19 takových komisí ^[12] . Na základě materiálů

shromážděných NDC se již v roce 1943 konaly procesy s válečnými zločinci v Krasnodaru a Charkově a v letech 1945-1946 v dalších městech SSSR — Kyjev , Minsk, Riga , Leningrad, Smolensk, Brjansk , Velikij . Luk a další. ^[13]

V procesním řádu bylo hromadné ničení občanů okupovaných území nacistickými zločinci a jejich komplici poprvé oficiálně zaznamenáno v materiálech řady procesů vojenských soudů proti nacistickým zločincům a jejich komplicům ^[14] . Za účelem vytvoření potřebného právního rámce byl přijat výnos Prezidia Nejvyššího sovětu SSSR z 19. dubna 1943 „O opatřeních k trestání německo-fašistických darebáků, vinných z vražd a mučení sovětského civilního obyvatelstva a zajatí rudoarmějci, pro špiony, zrádce vlasti z řad sovětských občanů a jejich pomocníků“ ^[15] . Podle tohoto normativního právního aktu byla stanovena odpovědnost pro tyto kategorie osob:

- „ Němečtí , italští , rumunští , maďarští , finští fašističtí darebáci odhalení při páchání vražd a mučení civilního obyvatelstva a zajatých vojáků Rudé armády , jakož i špioni a zrádci vlasti z řad sovětských občanů “ (bod 1);
- „Průvodci z řad místního obyvatelstva vystaveného při poskytování pomoci darebákům při páchání masakrů a násilí na civilním obyvatelstvu a zajatých vojácích Rudé armády“ (bod 2).

Zpočátku bylo projednávání případů týkajících se uvedených kategorií osob v kompetenci vojenských polních soudů speciálně zřízených pro tyto účely. O něco později však právo posuzovat případy zločinů stanovené dekretem z 19. dubna 1943 přešlo na vojenské soudy ^[14] . Prvním z řady takových veřejných procesů byl Krasnodarský proces, který se konal ve dnech 14. až 17. července 1943, týkající se kolaborantů , kteří se podíleli na válečných zločinech na území Krasnodaru a Krasnodarského území , a druhý, ale první přímo nad německými nacistickými zločinci, byl Charkovský vojenský tribunál ^{[16].[17]} .

Obžalovaní

Dva němečtí vojáci, německý policejní úředník a sovětský kolaborant byli zajati na základě obžaloby z 11. prosince 1943, obvinění z válečných zločinů, zejména z vyhlazování sovětských občanů :

1. Retslav Reingard, narozen v roce 1907, narozen v Berlíně , středoškolské vzdělání, úředník německé tajné polní policie města Charkova, vrchní desátník pomocné policie. Jako úředník německé tajné polní policie v Charkově vyšetřoval případy řady sovětských občanů, požadoval od nich svědectví mučením a falšováním křivých obvinění proti nim. Byly zveřejněny vykonstruované závěry, na základě kterých bylo zastřeleno 15 lidí a 10 zabito pomocí „dusiče“. Nejednou se osobně účastnil nakládání sovětských občanů do vagonů s plynem, čímž zabil až 40 dalších lidí. V doprovodu „sprchové houby“ na místo vykládky na území Charkovského traktorového závodu se přímo podílel na spalování mrtvol zabitých ^[18] .

2. Ritz Hans, narozen v roce 1919, narozen v Marienwerder (nyní část Polska), Němec, vysokoškolské právnické vzdělání, člen Národně socialistické strany od roku 1937, zástupce velitele roty SS , Untersturmführer SS. Podílel se na mučení a střelbě civilistů. V červnu 1943 se zúčastnil hromadné střelby sovětských občanů u obce Podvirky , Charkovská oblast. Účastnil se výslechů zatčených SD Sonderkommando, během nichž je osobně mlátil nabíjáky a gumovými holemi a mučením se od nich snažil získat záměrně vykonstruovaná svědectví o jejich údajné protiněmecké činnosti.
3. Langheld Wilhelm, narozen v roce 1891, narozen ve Frankfurtu nad Mohanem , Němec, člen Národně socialistické strany od roku 1933, důstojník vojenské kontrarozvědky německé armády, kapitán. Jako důstojník vojenské kontrarozvědky se přímo podílel na popravách a mučení válečných zajatců a civilního obyvatelstva. Vyslýchal válečné zajatce pomocí mučení a provokací, hledal od nich záměrně vymyšlená svědectví. Falšoval řadu případů proti sovětským občanům, za což bylo zastřeleno až 100 lidí.
4. Mykhailo Petrovyč Bulanov, narozen v roce 1917, rodák ze stanice Džanibek, Kazašská SSR , Rus, nestraník , řidič charkovské pobočky gestapa . Podílel se na ničení sovětských občanů tím, že je škrtil v „dusíku“. Vzal mírumilovné sovětské občany k zastřelení. Osobně se podílel na natáčení skupiny 60 dětí.

Projednávání případu začalo 15. prosince 1943 v sále bývalé opery v Rýmařské ulici 21 . Případem se zabýval Vojenský tribunál 4. ukrajinského frontu pod předsednictvím generálmajora spravedlnosti A. N. Mjasnikova a za účasti prokurátora plukovníka spravedlnosti N. K. Dunajeva. Podle jmenování soudu vystupovali jako obhájci obžalovaných N. V. Kommod, S. K. Kaznacheev a I. P. Belov. Proces byl otevřen veřejnosti a tisku, mezi jehož zástupci byla řada zahraničních korespondentů: Ralph Parker z britského „The Times“ a amerického „The New York Times“, Harsh z rozhlasové společnosti „Columbia“, Champenois. (Francie), Stevens (USA) . Vlivné britské noviny „Sunday Express“ a „Daily Express“ ^[19] vyslaly své zástupce do Charkova

Průběh procesu ukazuje dokumentární film Ilji Kopalina „Soud pokračuje (O procesu v Charkově)“ (1943, ČSK) ^[20] . Fotografoval a natáčel vojenský zpravodaj Andrii Laptiy, podle kterého byl proces začátkem realizace odplaty „lidu německým fašistům za to, co udělali naší vlasti“ ^{[21].[22]} . Soudním jednáním byli přítomni slavní sovětské spisovatelé a publicisté Alexej Tolstoj (" Pravda "), Leonid Leonov (" Izvestija "), Ilja Ehrenburg a Konstantin Simonov (" Rudá hvězda "), Pavlo Tychyna a další ^{[14].[19]} . Jak poznamenal Ehrenburg, během tohoto procesu „svědomí lidu odsoudilo nejen tři bezvýznamné predátory, ale i celé fašistické Německo“. Den zahájení práce tribunálu byl podle něj poznamenán tím, že „přestali jsme mluvit o budoucím procesu se zločinci, začali jsme je soudit“ ^[23] :

Prokurátor Dunaev předložil 18. prosince ve svém projevu k obžalobě důkazy, že nacistické zločiny na okupovaných územích nebyly nahodilými kriminálními činy jednotlivých pachatelů, ale rozsáhlým programem vyhlazování obyvatelstva na

okupovaných územích SSSR. Kromě přímých „německých katů“ se strašnými zločiny provinili: „Hitler , Goering , Goebbels , Himmler a další – to jsou hlavní podněcovatelé a organizátoři masových vražd a zločinů spáchaných Němci na sovětské půdě v Charkově , Krasnodar a další města“ .

Během slyšení obžalovaní plně přiznali, že se v Charkovské oblasti dopustili trestných činů. Otázka odpovědnosti obžalovaných za to, co spáchali, je podle státního zástupce zřejmá a odůvodnění obžalovaných, že plnili příkazy, je nepodložené. Během procesu bylo zjištěno, že důstojníci a vojáci divizí SS „Adolf Hitler“ a „Mrtvá hlava“ spáchali válečné zločiny společně s odsouzenými ^[14] .

Verdikt

Dne 18. prosince 1943, po obžalobní řeči vojenského prokurátora N. K. Dunaeva, byli obvinění uznáni vinnými ze spáchání zločinů uvedených v první části výnosu prezidia Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 19. dubna 1943. Vojenský soud odsoudil všechny čtyři obžalované k trestu smrti oběšením. Podle obžaloby „v období dočasné okupace města Charkova a Charkovské oblasti německofašističtí útočníci zastřelili a oběsili, zaživa upálili a udusili oxidem uhelnatým více než 30 000 nevinných občanů, včetně žen, starých lidí a děti“ .

Navzdory skutečnosti, že obvinění z titulu své funkce byli bezvýznamnými postavami, hlavní aktéři teroru v Charkovské oblasti byli během soudních jednání jmenovitě jmenováni a jejich trestní příkazy, které vedly k německo-fašistickým zvěrstvům, byly zaznamenány v soudních dokumentech. ^[14] .

Odsouzení k smrti byli 19. prosince veřejně oběšeni na náměstí Blagovishchenského bazaru (před centrální budovou tržnice) za přítomnosti více než čtyřiceti tisíc měšťanů ^[8] ^[19] .

Hodnoty a hodnocení

Charkovskému procesu byla věnována značná pozornost nejen v SSSR, ale i v zahraničí. Velvyslanec USA v SSSR Averell Harriman ve zprávě pro ministerstvo zahraničí poznamenal, že soudní proces jasně ukazuje, že sovětské úřady se vytrvale snaží postavit před soud vůdce Třetí říše a vrchní velení „za zločiny a zvěrstva“. spáchané jejich jménem a na jejich příkaz.“ . Podle jeho informací byli američtí novináři, kteří sledovali průběh procesu, přesvědčeni o vině odsouzených a byli spokojeni s tím, že soud dodržel procesní normy. Harriman doporučil, aby tento soudní precedens byl použit k řízení rozsáhlého dosahového úsilí proti válečným zločincům .

Podle amerického senátora Clauda Peppera byl charkovský proces důkazem, že úřady SSSR přijaly opatření, aby ukázaly nevyhnutelnost trestu pro nacistické zločince: „Tři nacisté a jeden zrádce již byli souzeni a popraveni na místě, kde spáchali své zločiny“ [^{25]} . Redaktorka časopisu Americké asociace pro zahraniční politiku (anglicky: Foreign Policy Bulletin) , publicistka Vera M. Dean (anglicky: VM Dean) poznamenala, že účelem

procesu nebylo jen potrestat několik zločinců, ale také získat od nich fakta k obvinění skutečných podněcovatelů válečných zločinů – Adolfa Hitlera , Heinricha Himmlera , Alfreda Rosenberga a dalších ^[26] Jeden z komentátorů americké rozhlasové společnosti „Columbia“ popsal proces jako první skutečný proces s válečnými zločinci v r. celou historii ^[14] .

V roce 2000 byla instalována pamětní deska na budově bývalé opery (Rýmařská ul . 21), kde probíhal proces s Hitlerovými válečnými zločinci a jejich komplicem ^[19] .

Poznámky

↓ [Zobrazit celé](#)

1. ↑ [Skorobogatov, 2004](#) , s. 8.
2. ↑ [Skorobogatov, 2004](#) , s. 9.
3. ↑ [Skorobogatov, 2004](#) , s. 70.
4. ↑ [Skorobogatov, 2004](#) , s. 71—72.
5. ↑ [Pamětní kniha Drobytského Yara: Memories. Eseje. Dokumenty / Zpracovatel: V. Lebedeva, P. Sokolskij — Charkov: Prapor, 2004. — 2007 s. — ISBN 966-78880-87-7](#) .
6. ↑ [Skorobogatov, 2004](#) , s. 76.
7. ↑ [Pamětní místa . holocaustmuseum.kharkov.ua . holocaustmuseum.kharkov.ua . Citováno 23. února 2020](#) .
8. ↑ Během války se pojem „OSN“ stal de facto synonymem pro spojence v protihitlerovské koalici.
9. ↑ [Lebedeva, 1975](#) , str. 8.
10. ↑ [Deklarace o odpovědnosti nacistů za zvěrstva / Moskevská deklarace z roku 1943 // Zahraněční politika Sovětského svazu během vlastenecké války. Dokumenty a materiály. — M.: OGI3. Státní nakladatelství politické literatury, 1944. — Svazek 1. — S. 363—364.](#)
11. ↑ [Lebedeva, 1975](#) , str. 26-27.
12. ↑ [Lebedeva, 1975](#) , str. 30.
13. ↑ [Jít do: ^a ^b ^e ^z ^d ^e \[Звягинцев В. Е. Война на весах Фемиды. Книга 2. — М. : Издательские решения, 2017. — С. 126—128. — ISBN 978-5-44-857062-9.\]\(#\)](#)
14. ↑ [Сборник законодательных и нормативных актов о репрессиях и реабилитации жертв политических репрессий. — М. : Республика, 1993. — С. 66—67, 148—149. — ISBN 5-250-02393-2.](#)
15. ↑ [Судебный процесс по делу о зверствах немецко-фашистских захватчиков и их пособников на территории гор. Краснодара и Краснодарского края в период их временной оккупации. — М. : ОГИЗ. Госполитиздат, 1943. — 48 с.](#)
16. ↑ [Военный Трибунал 4-го Украинского Фронта. Судебный процесс о зверствах немецко-фашистских захватчиков на территории гор. Харькова и Харьковской области в период их временной оккупации. — М. : ОГИЗ. Госполитиздат. — С. 20—23.](#)

17. ↑. *Операторский фронт. Лекция кинорежиссёра Ильи Копалина во ВГИКе 15 марта 1958 года. Публикация, предисловие и комментарии Светланы Ишевской // Киноведческие записки. — 2004. — № 67 (15 березня).*
18. ↑. *Тамбиева, Ольга. Харьков и кино (рос.). www.mediaport.ua. Прочитовано 23 лютого 2020.*
19. ↑. *Киш, Сергей. 25 лет назад был расстрелян последний харьковский полицей: фото-факты | Вечерний Харьков. vecherniy.kharkov.ua. Прочитовано 23 лютого 2020.*
20. ↑. *Эренбург И. Г. Война (апрель 1943—март 1944). — М. : Гослитиздат, 1944. — С. 151—152, 162.*
21. ↑. *Лебедева, 1975, с. 31.*
22. ↑. *Лебедева, 1975, с. 31—32.*
23. ↑. *Лебедева, 1975, с. 32.*

Література

Военный Трибунал 4-го Украинского Фронта. Судебный процесс о зверствах немецко-фашистских захватчиков на территории гор. Харькова и Харьковской области в период их временной оккупации. — М. : Госполитиздат, 1943. — 96 с.

- *Звягинцев В. Е. Война на весах Фемиды. Книга 2. — М. : Издательские решения, 2017. — ISBN 978-5-44-857062-9.*
- *Лебедева Н. С. Подготовка Нюрнбергского процесса. — М. : Наука, 1975. — 240 с.*
- *Скоробогатов А. В. Харків у часи німецької окупації (1941—1943). — Харків : Прапор, 2004. — 368 с. — ISBN 966-7880-79-6.*

Odkazy

- [Charkovský proces](#) na webových stránkách „Charkovské muzeum holocaustu“
- [Proces o zvěrstvech německo-fašistických útočníků na území města Charkov a Charkovské oblasti během jejich dočasné okupace](#). Kyjev-Charkov. tiskárna pojmenovaná po Frunze, 1944.